

درس در یک نگاه (نقشه گنج درس ۱۳)

موضوع: غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان

این جزوه بهترین روش برای حفظ کردن اسامی پادشاهان، جنگ‌های متعدد و مقایسه تمدن‌هاست.
چون مغز ما اطلاعات "طبقه‌بندی شده" را خیلی راحت‌تر به خاطر می‌سپارد.

هدف: حفظ کردن سریع سلسله‌ها، جنگ‌ها و مقایسه با اروپا

جدول ۱: مقایسه سه سلسله تُرک‌تبار در ایران

این جدول خلاصه کل تاریخ سیاسی این درس است.

نام سلسله	مؤسس / پادشاه مشهور	پایتخت / مرکز	ویژگی مهم و سرنوشت
غزنویان	سلطان محمود (مشهورترین)	غزنین (غزنه)	رابطه دوستانه با خلیفه؛ لشکرکشی‌های متعدد به هند برای ثروت
سلجوقیان	طغرل (مؤسس) / ملکشاه (اوج قدرت)	اصفهان (در دوره اوج)	قدرتمندترین سلسله؛ نجات خلیفه از خطر فاطمیان؛ گسترش قلمرو به اندازه ساسانیان
خوارزمشاهیان	(فرمانروایان خوارزم)	خوارزم	ابتدا دست‌نشانده سلجوقیان بودند؛ بعدها مستقل شدند ولی با حمله مغول نابود شدند.

جدول ۲: جنگ‌های سرنوشت‌ساز (کی با کی جنگید؟)

نتیجه هر جنگ را اینجا ببینید.

نام نبرد	طرفین جنگ	فرمانده پیروز	نتیجه نهایی
دندانقان	غزنویان (سلطان مسعود) vs سلجوقیان	سلجوقیان	شکست مسعود، پایان قدرت غزنویان و آغاز حکومت سلجوقی
ملازگرد	سلجوقیان (آلب ارسلان) vs روم شرقی	سلجوقیان	اسارت امپراتور روم؛ تصرف آسیای صغیر (ترکیه) توسط ایران
جنگ‌های صلیبی	مسیحیان اروپا vs مسلمانان	مسلمانان	طول کشید (۲۰۰ سال)؛ انتقال علم و دانش اسلامی به اروپا

جدول ۳: مقایسه اروپا و ایران (در قرون وسطا)

هم‌زمان که ایران در اوج قدرت بود، اروپا چه وضعی داشت؟

ویژگی	ایران و جهان اسلام	اروپا (قرون وسطا)
وضعیت علم	پیشرفت چشمگیر علمی، فرهنگی و معماری (عصر طلایی)	عصر تاریکی؛ جهل و خرافات، مخالفت کلیسا با علم (ماجرای گالیله)
قدرت سیاسی	حکومت‌های مقتدر (مثل سلجوقیان)	قدرت دست فئودال‌ها (زمین‌داران) و کلیسا بود؛ پادشاهان ضعیف بودند
وضعیت مردم	رفاه نسبی و شهرنشینی آباد (مثل اصفهان)	فقر، گرسنگی، طاعون و زندگی سخت دهقانان در قلعه‌های اربابی

جدول ۴: چهره‌ها و گروه‌های خاص

تعاریف کلیدی که باید بشناسید.

نام / گروه	نقش و اهمیت
حسن صباح	رهبر اسماعیلیان؛ مخالف سلجوقیان؛ ساکن در قلعه نفوذناپذیر الموت
خواجه نظام‌الملک	وزیر دانشمند ایرانی در دوره سلجوقی (آلب ارسلان) که باعث قدرت حکومت شد.
سلطان رکن‌الدین	لقبی که خلیفه عباسی به طغرل (مؤسس سلجوقیان) داد.
فتوئدال‌ها	اربابان و زمین‌داران بزرگ اروپایی که در قرون وسطا بر مردم و کشاورزان حکومت می‌کردند.